

Становище

от доц. д-р Дария Карапеткова

за дисертация на тема: „Италианските заемки в българския език“

с автор ас. Евгения Атанасова

за придобиване на научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление 2.1. Филология, Романски езици

(Италиански език)

Дисертационният труд на ас. Евгения Атанасова е с обем 230 стандартни страници и включва увод, преглед на литературата по въпроса, обзор на теоретичните основи на разглежданата проблематика, преглед на италианизмите в исторически план, класификация на видовете италиански заемки, преглед на семантичното усвояване на италианските заемки, заключения и обобщения, библиография и приложение.

Трудът си поставя за цел да изследва „трайно навлезлите в българската лексикална система единици от италиански произход, регистрирани в речниците, публикувани след 1989 г., както и лексеми, които все още не фигурират официално в никой речник, но се разпространяват по други канали и се използват напълно свободно и активно от голяма част от българските говорители.“ За тази цел текстът започва с успешното мотивиране на необходимостта и актуалността на подобно изследване, които може да бъдат потвърдени от всеки български италианист не само заради оскъдната

библиография по темата, но и заради остарелите и нуждаещи се от осъвременяване данни в нея. Другата незаобиколима основа, на която е редно да стъпи работата, е изясняването на терминологичния апарат. Това е изпълнено по отношение на италианската лексикологическа традиция, като са представени традиционни международни дефиниции и класификации по критерия необходимост (с изразено особено мнение на авторката). Изпълнено е и относно българската езиковедска литература, като се тръгва от разграничението заемка/чуждица, за да се разгледа и обратът на термини като екзотизъм, варваризъм, интернационализъм, както и да се изтъкне некоректността на словосъчетанието чужда дума. Подробно е разгледана природата на термина италианизъм, съществена за разработката.

Относно пътищата и стимулите за навлизане на италианизмите в езика ни смятам за особено необходимо проследяването на фактора престиж. Историческата теоретична основа на процеса е добре илюстрирана, но той се превръща във все по-определящ в настоящата езикова ситуация, като искам да открия удачните примери, с които е илюстриран код-суичингът: *Всичко е perfetto* и *ла вита е наистина бела*.

Картината на въздействието на италианизмите върху трети езикови системи и глобалната тежест на италианските заемки е задължителна теоретична рамка за позиционирането на българския случай в нея, така че мястото ѝ в труда точно в тази част е напълно закономерно. Разгледани са диверсифицирано областите от

познанието и дейностите, в които италианизмите са най-многобройни и влиятелни в исторически и международен план поради напредъка в съответната сфера.

Пътят на навлизане на италианизмите в българския е проследен въз основа на посоченото в излезлите през последните 30 години у нас речници, голяма част от които не са осъвременявани от гледна точка на етимологичното проследяване. В мои търсения по сходни въпроси ми е правило впечатление завишеното присъствие на посредничеството на руския език, засвидетелствано в речниковия ни фонд. В тази връзка съм се питала има ли идеологическият фактор роля за прокарването на пътищата на западноевропейската лексика през руския по пътя към българския. Разсейването на подобно опасение може би може да се постигне чрез справка в речниковата продукция от началото на XX век до 30-те години, където гледната точка заслужава внимание поради незадължителната си идеологическа обремененост. При всички случаи намирам също така, че е необходимо да се аргументира решението да се ползват речници от посочените три последни декади на нашето съвремие, каквото авторката е заявила в началото на труда.

Главата за класификацията на италианизмите според комуникативната сфера на употреба е най-ориентирана към съвременната ситуация и най-справочна. Тя уместно отразява както водещия характер на италианското влияние в посочените сфери, така и готовността на българската култура да попълва лексикалния си

фонд в тях. Главата има историко-антопологически компонент, с който е много ценна.

Частта, която засяга случаите на запазване, изместване или разширяване на семантичния обхват на понятията, е изключително полезна, тъй като може да допринесе за избягване на риска от „фалшиви приятели” в превода, което бих открила като един от приносните моменти в труда.

За мен би било работещо за наблюденията на авторката да посвети малко разсъждения на онази част от разглежданата лексика, която още не е регистрирана от речниците, но въпреки това се употребява активно в речта ни. Същевременно искам отсега да оправдая и подкрепя отсъствието в труда на болезнения въпрос за транскрипцията, който отдавна се нуждае от централизирано отношение от страна на Института за български език и е тежко negliжиран. В тази връзка би било важно да се уточни на кои източници се позовава авторката например във връзка с думата горгондзола, която не откривам в български речник на хартиен носител, както и с думата квадриенале, посочена от нея по правилния начин, но присъстваща в онлайн речника на БАН грешно като квадринале. Не открих в библиографията Официалния правописен речник, както и сайта на БЕРОН, а наличният там ресурс и липси може да подкрепят някои от разсъжденията (да се добави например противоречивата ситуация с образуването на мн.ч. при таятели, фарфале и подобни).

Въз основа на направения преглед авторката посочва, че „ролята на италианския език би могла да бъде изследвана от няколко гледни точки”, както и че „оставят още научни полета”. Тъй като това безспорно е така, за повече плътност на разсъжденията трудът би спечелил, ако накратко се уточни какво конкретно се има предвид.

Авторката засяга въпроса за противоборство, установено от нея в ползваната справочна литература – най-вече между френски и италиански. Намирам този въпрос за зареден с изследователски потенциал и бих приветствала повече поясняващи разсъждения за него, но в други анализи, разбира се.

Готовността на текста е безспорна и искам да го подчертая ясно. Препоръките ми са много конкретни, бих ги нарекла „козметични” и лесно приложими, като те имат само за цел да изтъкнат допълнително заслугите на текста, които са очевидни. На първо място формулираната работна хипотеза – че италианските заемки „представяват един доста по-обширен масив от лексеми, за някои от които трудно би се предположило, че са от италиански произход” не уточнява защо цели да обори предположение, което при всички случаи не може да бъде направено от неспециалист „по слух”, а специалистите едва ли биха отрекли. За сметка на това обобщенията във финалната част на текста могат да доразвият приноса му, като станат основа за статистическа обработка на корпуса, поместен по азбучен ред в края на труда. Групирането може да изведе числови

данни, които ще подкрепят приносния характер на труда и ще открият допълнителни интересни изводи.

Авторефератът коректно предава съдържанието, идеите и приносите на работата. Библиографията е солидна и адекватно използвана.

Въз основа на всичко изтъкнато дотук, на категоричните резултати, както и на приносното съчетаване на теория и прагматика в това изследване, убедено давам своя глас за присъждане на ас. Евгения Атанасова на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.1 Филология, Романски езици (Италиански език).

Доц. д-р Дария Карапеткова